

Spis treści

Od autorki –13 Wstęp –15 Część 1 – 19

1. Czy inni wiedzą lepiej, kim ja jestem? – 21

1.1. Spostrzeganie siebie i innych. Perspektywa atrybucyjna 21

1.1.1. Poznanie społeczne. Procesy spostrzegania społecznego – 21

1.1.2. Procesy atrybucji – 22

1.1.3. Kim jest aktor, a kim obserwator zdarzeń – 26

1.1.4. Przyczyny asymetrii aktor - obserwator – 27

1.1.5. Podsumowanie – 29

1.2. Wpływ asymetrii atrybucyjnej aktora i obserwatora zdarzeń na proces spostrzegania siebie – 30

1.2.1. Wiedza o sobie i wiedza o innych ludziach – 30

1.2.2. Wpływ odchylenia od racjonalności na trafność spostrzegania siebie i innych – 32

1.2.3. Kto widzi, że uległ iluzji: aktor czy obserwator? - 34

2. Leksykon prawidłowości psychologicznych – 37

2.1. Jak powstał Przewodnik po zachowaniach społecznych – 37

2.2. Leksykon prawidłowości psychologicznych – 40

2.2.1. Prawidłowości oceniania i atrybucji – 40

Asymetria negatywna w atrybucji moralności – 40 Asymetria

pozytywna w atrybucji zdolności – 41 Efekt halo - negatywny –

42 Efekt halo - pozytywny – 42 Efekt negatywności dla wysokiej

walencji – 43 Efekt pozytywności dla niskiej walencji – 43

Egocentryczny błąd atrybucji – 43 Fałszywe poczucie

powszechności – 44 Fundamentalny błąd atrybucji – 45

Generalizowanie wiedzy pochodzącej z obserwacji pojedynczych zachowań lub zachowania jednej osoby na całe grupy ludzi – 45

Heurystyka reprezentatywności – 46 Heurystyka

reprezentatywności, ujęcie 1 – 47 Myślenie egocentryczne – 47

Pomijanie informacji o częstości zjawiska w procesie

wnioskowania o sobie i innych ludziach – 48 Projekcja

asymilatywna – 49 Projekcja komplementarna – 49 Projekcja

obronna – 50

Skłonność do przeceniania prawdopodobieństwa zdarzeń

dokonanych – 50 Skłonność do upatrywania przyczyn wyjaśnianych

zdarzeń w dostępnych zmysłowo, narzucających się aspektach

sytuacji – 50 Syndrom aktywnego obserwatora – 50 Ukryte teorie

osobowości – 51 Uproszczone ujmowanie przyczynowości – 51

Zmiana autoatrybucji po czasie – 52

2.2.2. Prawidłowości procesu podejmowania decyzji – 52

Naruszanie postulatu niezależności preferencji od przekonań

– 53 Naruszenie postulatu stałości preferencji w

podejmowaniu decyzji – 53 Podejmowanie decyzji na podstawie

mniejszej liczby przesłanek niż to

niezbędne, czego skutkiem może być wybór opcji nieoptymalnej –

54 Odstępowanie od zasad rachunku prawdopodobieństwa w

szacowaniu szans na osiągnięcie celu – 54 Tendencyjne

uzasadnianie wyboru wstępnego – 54 Uzasadnianie własnych

decyzji po ich podjęciu: wzrost przekonania

o słuszności wyboru – 54 Uzasadnianie własnych decyzji po ich podjęciu: aktywne poszukiwanie informacji potwierdzających wybór – 55 Uzasadnianie własnych decyzji po ich podjęciu - 55

Żał poddecyzyjny – 55

2.2.3. Inne prawidłowości procesu spostrzegania społecznego – 55 Akcentuacja, czyli wpływ kontekstu na osądzanie cech ogniskowych – 55 Błędne przypisywanie sprawstwa czynnikom, które de facto nie wpłynęły na zachowanie – 55 Błędne rozpoznawanie przyczyn własnego zachowania - błędna autoatrybucja – 56 Brak wglądu we własne emocje - błędne spostrzeganie źródła własnych emocji – 56 Centralność cech – 57 Centryzm grupowy 57 Efekt pierwszeństwa – 58 Efekt świeżości – 58 Spostrzeganie w służbie Ja, zwane też egocentryzmem w spostrzeganiu siebie – 58 Iluzja kontroli (inaczej iluzoryczna kontrola) – 58 Iluzja wolności (inaczej iluzoryczna wolność) – 59 Inklinacja pozytywna – 59 Koncepcja znaczenia hedonistycznego, jakie ma dla człowieka zachowanie innych ludzi – 59 Odchylenia od racjonalności wynikające ze skłonności człowieka do zachowania równowagi w otaczającym świecie – 59 Personalizm w atrybucji – 60 Przecenianie podobieństwa do osób, które się lubi bądź które są atrakcyjne – 60 Przecenianie swojego udziału w pracach zespołowych – 60 Wpływ podobieństwa na poziom sympatii - - 61 Zanik optymizmu w stosunku do siebie u osób depresyjnych – 61 Złudzenie patetyczne – 61

2.2.4. Prawidłowości procesu rozpoznawania i przypominania informacji 61 Efekt świeżości w zapamiętywaniu i efekt pierwszeństwa w tworzeniu wrażenia – 62 Organizacja danych wokół schematu w procesie zapamiętywania - 63 Poziom przypominania informacji uzależniony od stopnia jej zgodności ze schematem – 63 Przejawy generatywności pamięci – 63 Wpływ czasu na zapominanie – 64 Wpływ heurystyki dostępności na zapamiętywanie – 64 Wpływ oczekiwań na przypominanie – 64 Wpływ oczekiwań na rozpoznanie – 64 Wpływ wyrazistości, konkretności bodźca na przypominanie i rozpoznawanie – 65

2.2.5. Prawidłowości procesu rozwiązywania problemów 65 Heurystyka dostępności, ujęcie 1 66 Heurystyka dostępności, ujęcie 2 – 66 Heurystyka dostępności, ujęcie 3 – 66 Heurystyka reprezentatywności, ujęcie 2 – 66 Heurystyka reprezentatywności, ujęcie 3 - 67 Heurystyka reprezentatywności, ujęcie 4 – 67 Heurystyka wyrazistości, ujęcie 1 – 68 Heurystyka wyrazistości, ujęcie 2 – 68

2.2.6. Prawidłowości i odchylenia od racjonalności w myśleniu logicznym (logical biases) – 69 Błędne strategie przewidywań – 69 Błędy w szacowaniu prawdopodobieństw złożonych – 70

Efekt rozmycia – 70
Efekt zblednięcia – 71
Ignorowanie statystycznego prawa wielkich liczb – 71
Iluzoryczna korelacja – 72 Nieprawidłowa (pochopna)
generalizacja – 72 Niewykorzystywanie informacji o rozkładzie
danych w populacji – 73 Złudzenie gracza – 73
2.2.7. Prawidłowości dotyczące działań w świecie społecznym
(social behavior laws) – 74
Efekt audytorium – 74 Facylitacja społeczna – 74
Samospełniające się proroctwo – 74 Samoutrudnianie, czyli
rzucanie kłód pod własne nogi – 75 Spadek zainteresowania
aktywnością (i spadek aktywności) pod wpływem nadmiernego
wynagrodzenia za wykonanie zadania (nie zasługuję, spadek
motywacji) lub wiary w to, że własna aktywność jest niejako
wymuszona – 75 Próżniactwo społeczne – 75 Wyuczona bezradność
– 76
2.2.8. Inne prawidłowości psychologiczne (psychological) – 76
Agresja rodzi agresję – 76
Przyczyny agresji - modelowanie – 77 Wzbudzanie agresji – 77
Asymetria spostrzegania treści informacji - perspektywa aktora
– 78
Asymetria spostrzegania treści informacji - perspektywa
obserwatora – 78
Atrakcyjność jako funkcja kar i nagród - 78
Autorytet i jego wpływ – 78
Błąd działania – 79
Błąd pamięci – 79
Błąd substytucji – 79
10 Człowiek - instrukcja obsługi.
Dehumanizacja ofiary – 80
Efekt bumerangowy dla cenzury – 80
Efekt uodporniania na kontrpropagandę – 80
Skuteczność kary – 81
Kierownictwo w grupie – 81
Lawinowy wzrost i spadek namiętności – 81
Skuteczność nagród – 81
Osłabienie tożsamości a zachowania normatywne – 81
Pasywny rezonans afektywny – 82
Perswazja, ujęcie 1 – 82
Perswazja, ujęcie 2 – 82
Perswazja, ujęcie 3 – 82
Perswazja, ujęcie 4 – 82
Perswazja, ujęcie 5 – 83
Plotka (pogłoska) – 83
Postawy, ujęcie 1 – 84
Postawy, ujęcie 2 - 84
Postawy, ujęcie 3-84
Podobieństwo i jego rola w zachowaniach prospołecznych – 84
Pierwsze prawo Yerkesa-Dodsona – 85
Drugie prawo Yerkesa-Dodsona – 85
Przysługi i ich rola – 85

Reaktancja –	85
Społeczny dowód słuszności –	85
Spostrzeganie komunikatów niewerbalnych –	86
Sympatia - wyznaczniki –	86
Teoria dysonansu poznawczego –	86
Teoria społecznego uczenia się –	86
Warunkowanie instrumentalne –	86
Warunkowanie klasyczne –	87
Zasada konsekwencji i zaangażowania –	87
Zasada niedostępności –	87
Zasada percepcji seksualnej –	87
Zasada wzajemności –	88
Zjawisko samej ekspozycji –	88
Część II –	89
3. Kwestionariusze do pomiaru znajomości praw psychologicznych dotyczących samego siebie i innych –	91
Spis treści	11
3.1. Pomiar trafności spostrzegania własnej i cudzej tendencyjności –	91
3.2. Badanie: Trafność spostrzegania prawidłowości psychologicznych dotyczących samego siebie i innych –	93
3.3. Sędziowanie prawidłowości psychologicznych –	97
3.4. Kwestionariusze do pomiaru trafności rozpoznawania prawidłowości psychologicznych –	104
Kwestionariusz do pomiaru trafności spostrzegania prawidłowości psychologicznych z perspektywy obserwatora –	104
Kwestionariusz do pomiaru trafności spostrzegania prawidłowości psychologicznych z perspektywy aktora (sprawcy zdarzeń) –	117
Kwestionariusz do pomiaru trafności spostrzegania prawidłowości psychologicznych bez przyjmowania perspektywy atrybucyjnej –	129
3.5. Dobór prawidłowości ze względu na ich przystosowawczość i zdolność człowieka do samoregulacji. Metapoznanie jako rozpoznawanie własnych błędów –	146
Zakończenie –	159
Słowniczek - potoczna wersja leksykonu –	161
Bibliografia –	177